

- KАРТИНА, Ю. Л.: *Проблемные области библейской фразеологии*. In: V Жуковские чтения. Новгород, 2011, стр. 173–175.
- СТЕПАНОВА, Л. И.: *Очерки по истории чешской фразеологии*. Санкт-Петербург, 2003.
- СТЕПАНОВА, Л. И.: *Динамические процессы в интернациональной фразеологии*. In: *Rossica Olomucensia XIX*, Olomouc 2008, стр. 17–21.
- СТЕПАНОВА, Л. И.: *Фразеологизмы библейского происхождения в русском и чешском языке*. In: *Переводы Библии и их значение в развитии духовной культуры славян*. Санкт-Петербург, 1994, стр. 132–136.
- COWIE, A., MACKIN, R., MCCAI, I.: *The Oxford dictionary of idioms*. Oxford, 1998.
- STĚPANOVA, L.: *Česká a ruská frazeologie. Diachronní aspekty*. Olomouc, 2004.
- WALTER, H., MOKIENKO, V.: *Deutsch-russisches Wörterbuch biblischer Phraselogismes*. Greifswald, 2009.

Petra Fojtů

POTŘEBNÁ PUBLIKACE (NEJEN) PRO RUSISTY

KAPITÁNOVÁ, Jindřiška: *Antologie textů ke srovnávací stylistice*. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Olomouc 2013. ISBN 978-80-244-3350-9.

Oborové vysokoškolské studium rusistiky stále ještě není dostatečně saturováno potřebným sortimentem odborné literatury, z něhož by si vyučující mohli vybírat. Z tohoto důvodu lze počín olomoucké rusistiky Jindřišky Kapitánové hodnotit jako nanejvýš chvályhodný a prospěšný. Sama autorka v Úvodu konstatuje, že publikace je určena především posluchačům magisterského stupně studia na katedře slavistiky Filozofické fakulty Univerzity Palackého, nicméně jsem přesvědčen, že zaujme i vyučující a studenty ostatních rusistických pracovišť, jakož i další zájemce o srovnávací studium jazyků, o stylistiku a překlad, zejména mezi ruštinou a češtinou.

Antologii tvoří deset kapitol přinášejících teoretické informace a praktické příklady z různých oblastí srovnávací česko-ruské stylistiky. Každá kapitola má podkapitoly, uvádějící jazykový materiál pro analýzu a diskusi. V podkapitolách jsou zpravidla nejprve texty obecnější povahy, na závěr texty specifické, jež lze použít

Recenze

jako rozšiřující materiál či jako určitou nadstavbu k jednotlivým tématům. Na začátku každé části je vždy teoretický úvod, přinášející základní informace z dané oblasti. Dále jsou zadání pro práci s jazykovým materiálem, jež následuje. Na závěr každé kapitoly je uvedena výběrová bibliografie k tématu a stručný přehled termínů, jejichž používání je doporučeno pro práci s texty. Termíny jsou pouze v ruštině a nejsou vysvětleny ani nijak komentovány, což byl nepochybně autorčin záměr (vše je jistě řádně vysvětleno v přednáškách), nicméně se domnívám, že stručné objasnění termínů, popř. jejich překlad do češtiny by práci s texty usnadnil a urychlil (zejména pro případné uživatele mimo KS FF UP).

První kapitola přináší **úvod do srovnávací stylistiky**, značná pozornost je zde věnována řeči hovorové a také problematičnosti převodu elementů obecné češtiny (použitých zejména v krásné literatuře pro charakteristiku postav), ať již fonetických či gramatických nebo lexikálních, do jiného jazyka. Druhá kapitola pojednává o **církevní slovanštině** a jejím vlivu na současnou ruštinu. Třetí část se týká **vyjádření emociality a expresivnímu vyjadřování**, zvláštní pozornost je věnována funkcím a používání deminutiv. Následuje kapitola o **lexikální kompresi**, tedy v podstatě o univerbizaci a zkratkách. Je zde uveden velký jazykový materiál (inzeráty různého typu, ukázky odborných, publicistických, úředních i uměleckých textů i záznam běžné hovorové řeči), poslední podkapitola se zabývá otázkami komprese v ruském žargonu a slangu. Tento poměrně rozsáhlý jazykový materiál určitě nabízí mnoho možností jeho různorodého použití ve výuce ruštiny, opět zde ale postrádám o něco větší vstřícnost ve vztahu nejen k žákovi, ale i k učiteli, protože po významu některých méně běžných zkratk, slangových výrazů atd. se bude muset pracně pít. Pátá kapitola je věnována procesu opačnému, tedy **multiverbivaci**. V jejím rámci je též poskytnut seznam některých verbonominálních spojení, převzatý z práce J. Gregora, v závěrečné části kapitoly je velká pozornost věnována složeným předložkám. Šestá kapitola se zabývá **syntaktickou kondenzací** různé úrovně (různého stupně) a je tedy zaměřena zejména na používání přechodníků, příčestí, infinitivu a podstatných jmen slovesných. Autorka zde správně poukazuje na poměrně velkou frekvenci používání syntaktických kondenzátorů v ruštině a na problémy, jež tato okolnost způsobuje při překládání textů do češtiny. Materiál zde obsažený kromě učitelů stylistiky nepochybně potěší i každého syntaktika či translátologa. V další kapitole upřela autorka svou pozornost na pronikání **anglicismů** do současné ruštiny a češtiny. Tento jev, který bývá zpravidla dost kritizován, se snaží hodnotit objektivně. Dosti zajímavá (i zábavná) je podkapitola o anglicismech v ruském žargonu a slangu. Osmá kapitola je zaměřena na **styl publicistický**, zvláštní podkapitola je věnována ruským a českým novinovým titulům. Předposlední kapitola pojednává o **intertextualitě**. Poslední část, která do jisté míry shrnuje teoretické poznatky z předchozích kapitol, je věnována **srovnání ruštiny a češtiny z hlediska překladu**. Autorka zde upozorňuje na řadu jazykových i mimojazykových faktorů, jež je při překládání třeba mít na

zřeteli. Je přesvědčena, že existuje pět hlavních lingvostylistických charakteristických rysů ruštiny, jež musíme mít při překládání vždy na paměti (při překladu z češtiny do ruštiny se snažit o jejich uplatnění, a v opačném případě se snažit jim vyhybat). Jsou to: 1) vysoká frekvence použití syntaktických kondenzátorů (viz výše), 2) vysoký stupeň multiverbizace (víceslovná pojmenování: *bankovnictví – банковское дело, automobilka – завод по производству автомобилей, řádně – надлежащим образом*, složené přeložky: *podle agentury Reuters – по данным агентства «Рейтерс»*, verbonominální spojení: *disponovat – иметь в распоряжении*), 3) důsledné používání textových konektorů na začátku věty (*Klíčová sazba tak nyní činí 4 % ročně – Таким образом / Следовательно / Итак, ключевая ставка сейчас составляет 4 % годовых*), 4) časté používání konstrukcí s potlačeným subjektem (tedy konstrukcí s neurčitým či všeobecným subjektem, neosobních a pasivních konstrukcí), 5) přímý s dvojsled hlavních větných členů v dvojčlenné větě (podmět – přísudek).

Vzhledem k tomu, že předkládaná pomůcka je úzce propojena s přednáškami tohoto kursu na katedře slavistiky FF UP, jak autorka sama uvádí, jsou teoretické části jednotlivých kapitol stručné a mají spíše zobecňující charakter, jsou však dostatečné pro zevrubnou orientaci v problematice jako základ pro práci s jazykovým materiálem a plnění uvedených zadání. Jak bylo řečeno, učebnice je určena posluchačům zaměřeným na rusistiku, ovšem fakt, že velmi často jsou kromě ruských a českých (často analogických) textů uváděny pro srovnání i podobné či totožné texty anglické, podle mého názoru podstatně rozšiřuje možnosti jejího využití. Teoretické pasáže, jakož i zadání jsou ovšem důsledně v ruštině, takže znalost tohoto jazyka je pro práci se skriptem v podstatě nezbytná (minimálně ze strany učitele při použití ve výuce). Některá zadání jsou formulována dosti obecně, a poskytují tedy učiteli určitou volnost, dávají mu možnost projevit vlastní kreativitu, jiná jsou velmi konkrétní a motivují uživatele k pozorování, porovnávání a vysvětlování zajímavých stylistických jevů na různých jazykových úrovních (fonetické, gramatické, lexikální, textové). Publikace neobsahuje klíč, což možná poněkud omezuje její použitelnost bez učitele.

Předkládaná antologie je částečně výsledkem spolupráce se studenty (autorka se odvolává na pět diplomových prací, které vznikly pod jejím vedením). Tato okolnost bezesporu zasluhuje uznání, protože jak vím z vlastní zkušenosti, nic tak nemotivuje studenta jako vědomí, že jeho práce má nějaký smysl (z hlediska jejího dalšího využití). Nová olomoucká publikace, jak se domnívám, bude velmi dobře přijata nejenom jako vítaná pomůcka při výuce stylistiky ruského jazyka (ve srovnání s češtinou a částečně angličtinou), ale i jako doplňkový materiál pro studium některých lexikálních a gramatických jevů v ruštině a také textu jako celku. Teoretické úvody v jednotlivých kapitolách i podkapitolách se jednak opírají o práce renomovaných autorů, jednak zobecňují názory, přesvědčení a zkušenosti autorky.

Recenze

Práce tak může posloužit i jako podnět k další diskusi o povaze některých jazykových a řečových jevů.

Jindřich Kesner

RUSKÁ LITERATURA Z MNOHA POHLEDŮ A SLOVENSKÝMA OČIMA

PAŠTEKOVÁ, Soňa: *Proces, kánon, recepcia. Historiografické, translátologické a interpretační aspekty skúmania ruskej literatúry.* Veda, Bratislava 2013.

Oldřich Richterek a Anton Eliáš zaštitili svými posudky knihu již etablované a dobře známé slovenské rusistky, která je autorkou a spoluautorkou několika publikací; klíčové jsou přitom studie recepční a práce z moderní ruské literatury (Bunin, Andrejev. Jesenin. Štúdie s ruskej moderny a avantgardy, 1997; Moderné inšpirácie ruskej literatúry, 2006). Je to kniha v slovenských vědeckých poměrech již tradiční, tedy syntéza zdroje, recepce a interpretace, jež je typická nejen pro slovenské rusisty. Tyto postupy se rodily v několika kadlubech slovenské literární vědy a estetiky, v podstatě nejsilněji v tzv. Nitranského týmu, ale i dalších prouděních, včetně Ďurišinovy koncepce meziliterárnosti, k níž se však dnes zase tak mnoho Slováků nehlásí, i když Ďurišin je dosud jediným slovenským literárním vědcem se světovým renomé.

První oddíl je teoretický, ale jedná se paradoxně o literární historii a její pojetí. Patrná je tu zbytečně velká závislost na některých českých zdrojích, zejména když ony samy nejsou původní, stejně jako na podobných slovenských autoritách, tvářících se často jako vysoká, ideologicky vyztužená teorie, ale – jak se časem ukázalo – nijak objevná, spíše využívající metodologie a terminologie odjinud... Více plurality by ani v tomto oddíle neškodilo: teorií literárních dějin se dávno před Turečkem, Papouškem a Zajacem zabýval René Wellek¹, v slovenských literárněvědných časopisech (a není jich tolik) se nedávno objevily nové texty z této oblasti, máme tu mezinárodní pojetí zaštitěné Slovinci², na některé ruské práce autorka

---

¹ R. Wellek: *The Theory of Literary History.* Travaux de Cercle Linguistique du Prague 6, Praha 1936.

² Viz např. naši stať v tomto sborníku: *Literary History, Poststructuralism, Dilettantism and Area Studies.* In: *Kako pisati literarno zgodovino danes? Razprave.* Uredila Darko Dolinar in Marko Juvan. Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti